

Verslag | Inspiratiesessie ‘kansen voor vezelteelten in Landschapspark de Merode’

Zo'n dertig gebieds- en ketenpartners kwamen op 26 mei 2026 bijeen op de Hooibeekhoeve in Geel om kansen en knelpunten te verkennen voor vezelteelten en vezelketens in Landschapspark de Merode. De bijeenkomst was georganiseerd door het onderzoekscentrum Futures through Design van HOGENT samen met Landschapspark de Merode en Provincie Antwerpen. Inzichten uit recent onderzoek naar vezelteelten en -toepassingen werden hier verbonden met de praktische wensen en potenties van het gebied.

Welkomswoord

Gert van de Ven van de Hooibeekhoeve en Sander Dragt van Landschapspark de Merode heetten de deelnemers welkom en gaven een korte toelichting op hun werkzaamheden voor de toekomst van de veeteelt en het landschap.

Rewilding Materials

Pieter Veen en Helena De Smet gaven een toelichting op het project Rewilding Materials van Futures through Design. Rewilding Materials onderzoekt de toepassingsmogelijkheden van vezelgewassen als grondstof voor de vervaardiging van hoogwaardige vezelcomposietmaterialen. Daarbij wordt gekeken naar de hele keten van plant tot product. Samen met collega landschapsarchitect Steven Heyde kijkt Pieter naar de praktische teelt- en oogstmogelijkheden en de bijdrage die vezelgewassen kunnen leveren aan het zogenaamde ‘regeneratieve landschap’.

Helena werkt samen met Tim Duerinck aan de vezelextractie en het materiaalonderzoek. Er zijn 10 vezelplanten geselecteerd waarmee praktijkproeven worden gedaan. Korte en lange vezels worden verwerkt in verschillende soorten vezelmatten, die vervolgens met diverse natuurlijke bindmiddelen en ambachtelijke maaktechnieken tot vezelcomposietmaterialen worden gevormd. Het onderzoek is exploratief en omvat ook minder bekende vezelplanten, zoals sida en lupine. De bedoeling is vooral om potenties voor bredere toepassing op te sporen en bijbehorende onderzoeksvragen te formuleren.

B2BE Facilitator

Hilde Muylle van het ILVO gaf een toelichting op de B2BE Facilitator. Dit programma brengt ondernemers uit land- en tuinbouw samen met industriële partners rond innovaties in de bio-economie. Er worden workshops georganiseerd, verdiepende studies uitgevoerd en nieuwe samenwerkingen opgezet, bijvoorbeeld rond natte biomassa, biochemicalïen en wetgeving voor biomassahubs. Verder is een praktische tool ontwikkeld waarmee de biobased toepassingsmogelijkheden van een grote hoeveelheid gewassen opgezocht kunnen worden. Voor hennep en miscanthus zijn aparte dossiers beschikbaar.

Marktkansen voor vezelteelten

Johan Strackx van Greenager+ schetste een wenkend toekomstperspectief voor circulariteit en duurzaamheid in de bouw: geen doemverhaal, maar een doenverhaal, en uiteindelijk een bloemverhaal. Greenager+ produceert zelf mortels, vloeren en schuimbeton van reststromen en natuurlijke grondstoffen, en werkt in 'Building Green Solutions' samen met partners aan versnelling en opschaling van de bio-economie. Het bedrijf is gevestigd in het Bouw en Techniekcentrum in Breda en organiseert op 10 juni een Biobased Bouwbeurs, waar meer dan 400 producten worden gepresenteerd.

Meest kansrijke gewassen zijn volgens Johan paulownia (niet-invasieve rassen) en mammoetgras (beter dan olifantsgras). Deze meerjarige gewassen hebben een zeer hoge productiviteit en stellen weinig eisen aan de bodem. In Budel en Emmen zijn al verwerkingsfabrieken in ontwikkeling. De gewassen daarvoor zouden binnen een straal van 50 tot 100 km verbouwd moeten worden. Ook sorghum biedt veel mogelijkheden, niet alleen voor bouwmaterialen, maar ook voor voeding, voer en bioraffinage. In de regio Tilburg wordt al gestart met 200 ha teelt. Dit kan ook een interessant gewas zijn voor Landschapspark de Merode. De eisen t.a.v. certificering van bouwmaterialen zijn in Vlaanderen wel strenger dan in Nederland, wat het moeilijker maakt om nieuwe producten op de markt te brengen. Voor vezelcomposieten geldt dat minder.

Samples vanuit het onderzoeksproject Rewilding Materials

Parallelsessies

Na de pauze gingen de deelnemers in drie groepen uiteen voor verdiepende sessies over hennep, lupine en bufferstroken (met lisdodde en brandnetel). Elke sessie werd ingeleid door deskundigen over de betreffende teelten.

Vragen voor de parallelsessie waren:

- *Wat zijn kansrijke locaties voor verschillende typen vezelteelten?*
- *Wat zijn mogelijke toepassingen en verwerkingsketens?*
- *Wat zijn nog knelpunten en onderzoeksvragen?*

Parallelsessie 1: Kansen voor hennep in het bouwplan van de toekomst

Presentaties:

- Maxime Versluys (PIBO Campus / Hemp2Comp)
- Fried Van Opstal (Hennepteler / Lab Agro)

Moderator: Steven Heyde

De sessie begon met een korte presentatie van Fried Van Opstal waarin hij aantoonde waarom vezelhennep een van de meest kansrijke vezelgewassen is in Vlaanderen. De teelt en oogst van hennep kan een bijdrage leveren aan tal van maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatmitigatie via koolstofvastlegging, het verbeteren van de bodemkwaliteit en de ontwikkeling van circulaire, biobased waardeketens. Bovendien kent de verschillende biomassastromen (lange vezels, korte vezels, scheven, stof ...) van het gewas reeds een brede waaier aan toepassingen (textiel, composietmaterialen, papier, bouwmaterialen enz.).

Een presentatie van Maxime Versluys ging in op het potentieel van vezelhennep voor het ontwikkelen van vezelcomposietmaterialen in het kader van het project Hemp2Comp. Hij toonde onder andere een voorbeeld van een dienblad dat was gemaakt van korte hennepvezels met een biobinder. Zowel Fried als Maxime spraken over de afhankelijkheid van wisselvallige weersomstandigheden voor het veldroten en Fried wees op het potentieel van waterroten waarbij het restwater zou kunnen dienen als compostthee. In de sessie werd ook kort ingegaan op de kansen voor hennep in de bouwsector. Hennepscheven worden vandaag al gebruikt in isolerende bouwmaterialen (bv. isohemp) en bieden interessante eigenschappen op vlak van vochtregulatie en binnenklimaat. Bovendien zal de vraag naar duurzame en biobased bouwmaterialen naar verwachting enkel toenemen onder invloed van een betere screening van de milieupact van bouwmaterialen. Daarnaast werd besproken hoe bestaande infrastructuur voor vlasverwerking waaronder de zwingellijnen kunnen worden ingezet voor hennep.

“Bovendien zal de vraag naar duurzame en biobased bouwmaterialen naar verwachting enkel toenemen onder invloed van een betere screening van de milieupact van bouwmaterialen.”

Tegelijk werden verschillende uitdagingen benoemd. De hennepketen kent, mede door de historische terugval van de teelt in de vorige eeuw, nog een achterstand op het vlak van mechanisatie en verwerking. Om de teelt in de regio te stimuleren, werd het belang benadrukt van samenwerking tussen landbouwers, verwerkers en afnemers. Daarbij werden biomassahubs en coöperatieve samenwerkingsmodellen genoemd als mogelijke pistes om investeringen, verwerking en afzet gezamenlijk te organiseren. Een bijkomende opportuniteit ligt in het ontwikkelen van verwerkingsystemen die niet alleen hennep, maar ook andere regionale vezelstromen kunnen verwerken.

Parallelsessie 2: Kansen voor lupine als dubbeldoelgewas

Presentaties

- Joos Latré (HOGENT / De Bottelare)
- Hannes Van Eynde (Sincide Consulting / LATitude)

Moderator: Pieter Veen

Pieter Veen gaf aan dat uit de eerste proeven met vezelextractie lupine als een veelbelovende plant naar voren is gekomen. Bovendien heeft lupine gekende voordelen voor bodem en biodiversiteit en kunnen de peulen gebruikt worden als eiwitrijk veevoer, ter vervanging van soja. Omdat in Landschapspark de Merode veel veebedrijven zitten, kan een dubbeldoelgebruik voor veevoer en vezels wellicht een interessante optie zijn.

“Of vezeloogst en eiwitoogst goed te combineren zijn, is nog een vraag. Vertakkende rassen lijken minder geschikt voor vezelteelt, maar er zijn ook rassen met rechtopgaande stengels, die mogelijk zowel voor vezel- als eiwitoogst voordelen hebben.”

Joos deelde de ervaringen met lupineteelt die de afgelopen jaren in het kader van diverse Europese projecten zijn opgedaan op proefboerderij de Bottelare van HOGENT. Lupine groeit op drogere en licht zure gronden en zou dus kunnen passen op de zandgronden van de Kempen. Er zijn nog wel uitdagingen op het gebied van onkruiden, ziekten en allergenen. Hannes is agrarisch adviseur van een Nederlandse lupineteler in het netwerk van Lekker Lupine. Hier wordt lupine geteeld voor humane consumptie, als vleesvervanger of puur. Lupine is onderdeel van de (biologische)

akkerbouwrotatie en kan 1 op 6 jaar worden verbouwd. Of vezeloogst en eiwitoogst goed te combineren zijn, is nog een vraag. Vertakkende rassen lijken minder geschikt voor vezelteelt, maar er zijn ook rassen met rechtopgaande stengels, die mogelijk zowel voor vezel- als eiwitoogst voordelen hebben.

Nadeel van lupine is dat deze weinig of geen interactie aangaat met schimmels in de bodem en daarmee ook weinig doet voor de onderdrukking van schimmelziekten. In een gewasrotatie die meer op veeteelt is gericht zoals in Landschapspark de Merode, met vooral maïs, gras en (schimmelgevoelige) aardappelen, is dat wel een probleem. Ook verdraagt het stikstofbindende gewas minder goed dierlijke mest, terwijl dit in een veeteeltgebied juist volop aanwezig is. Feitelijk zijn armere gronden hier schaars. Ondanks de Europese teeltsubsidie van € 600 per ha is lupine zeker voor de grotere veeteelt- en akkerbouwbedrijven vooralsnog geen aantrekkelijke optie.

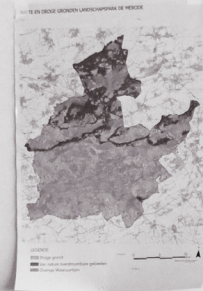
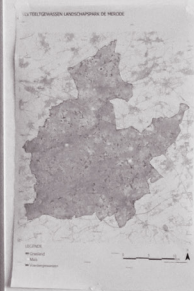
Conclusie was dat lupineteelt op daarvoor geschikte gronden economisch alleen haalbaar is als er voldoende meerwaarde gehaald kan worden uit hoogwaardige (en liefst ‘streekeigen’) toepassingen voor humane consumptie en vezelmaterialen. Vooralsnog is hier nog geen zicht op, maar het is zeker de moeite waard dit nader te onderzoeken. Voor ontwikkeling en regionale marketing zou samenwerking gezocht kunnen worden met lokale kledingketens en conservenproducenten in het gebied.

“Conclusie was dat lupineteelt op daarvoor geschikte gronden economisch alleen haalbaar is als er voldoende meerwaarde gehaald kan worden uit hoogwaardige (en liefst ‘streekeigen’) toepassingen voor humane consumptie en vezelmaterialen. Vooralsnog is hier nog geen zicht op, maar het is zeker de moeite waard dit nader te onderzoeken.”

LUPINE 3 VEETEELT

Locaties	Toekomstige 3 Definitie	Vragen en knelpunten
<ul style="list-style-type: none">- Deze zijn de... (handwritten notes)	<ul style="list-style-type: none">- ... (handwritten notes)	<ul style="list-style-type: none">- ... (handwritten notes)

Parallelsessie 3: Kansen voor lisdodde, brandnetel en bufferstroken

Presentaties

- [Charl Goossens](#) (Valorisatielab VARTA),
- [Iris Veentjer](#) (Rietgoed)
- [Iepe Bouw](#) (Nettleproject)

Moderator: Helena De Smet

Deze sessie bracht verschillende sprekers samen rond de mogelijkheden van bufferstroken, brandnetel en lisdodde als alternatieve vezelteelten binnen een ecologisch en regionaal landbouwmodel. Daarbij kwamen zowel kansen als knelpunten aan bod, met aandacht voor biodiversiteit, lokale verwerking en economische haalbaarheid.

Charl Goossens van VARTA presenteerde productieve bufferstroken als een combinatie van ecologische functies en economische meerwaarde. Bufferstroken in of nabij Natura 2000-gebieden kunnen volgens hem een bijkomend verdienmodel vormen voor landbouwers zonder de bestaande landbouwpraktijk volledig te vervangen. Biodiversiteit speelde hierbij een belangrijke rol, onder meer via automatische insectenmonitoring om effecten meetbaar te maken. In plaats van carbon credits lag de focus op lokale valorisatie en landschapskwaliteit.

Iepe Bouw stelde het Nettleproject voor, waarin brandnetel wordt onderzocht als lokaal alternatief voor katoen. Omdat katoen veel water verbruikt en niet lokaal geteeld kan worden, biedt brandnetel potentieel als duurzame vezel voor textieltoepassingen. Het project zet in op lokale samenwerkingen tussen landbouw, ontwerp en textielproductie, waarbij kleinschalige en tussenschalige verwerking als interessante ontwikkelingsmodellen naar voren kwamen.

Iris Veentjer van Rietgoed sprak over lisdodde als natte vezelteelt in relatie tot vernattingsstrategieën en waterbeheer. Hoewel lisdodde kansen biedt voor natte gebieden, vormt regelgeving een belangrijke uitdaging. In Nederland

heeft lisdodde de status van landbouwgewas, terwijl dit in België nog niet het geval is, met gevolgen voor subsidies en toepassing door landbouwers.

“Hoewel lisdodde kansen biedt voor natte gebieden, vormt regelgeving een belangrijke uitdaging. Nederland heeft lisdodde de status van landbouwgewas, terwijl dit in België nog niet het geval is, met gevolgen voor subsidies en toepassing door landbouwers.”

Tijdens de gesprekken werd het belang van regionale verwerking en coöperatieve modellen benadrukt. Lokale verwerkingsketens kunnen economische meerwaarde in de regio houden, vergelijkbaar met modellen uit de microbrouwerijsector. Subsidies werden daarbij gezien als essentieel in de opstartfase. Tegelijk werd gewezen op een patstelling: er is nog onvoldoende productie voor grootschalige verwerking, terwijl verdere ontwikkeling moeilijk blijft zonder voldoende schaal. Ook verschillen in regelgeving tussen Vlaanderen, Wallonië en Nederland vormen een belemmering. Iris Veentjer lichtte daarnaast haar eigen verwerkingstools voor lisdodde toe, wat het belang van ondernemerschap en kleinschalige initiatieven onderstreepte. Verder werd benadrukt dat niet alleen bodemgeschiktheid, maar ook het eigenaarschap van de grond en de gewenste functies van bufferstroken bepalend zijn bij de keuze van geschikte soorten. De sessie concludeerde dat bufferstroken, brandnetel en lisdodde potentieel hebben binnen een diverser en ecologisch landbouwsysteem. Verdere ontwikkeling zal echter afhangen van lokale samenwerking, aangepaste regelgeving en nieuwe economische modellen, waarbij regionale verwerking en coöperatieve structuren veelbelovende pistes vormen.

Terugkoppeling

De moderators koppelden de inzichten uit de groepsgesprekken terug aan alle deelnemers. Duidelijk werd dat er nog veel onderzoeksvragen liggen en dat er nog geen pasklare verdienmodellen zijn voor de teelt en verwerking van de besproken vezelgewassen.

Meest kansrijk lijkt hennep, omdat dit relatief eenvoudig inpasbaar is in het agrarisch bouwplan en er al relatief veel ervaring is met de teelt en verwerking van dit gewas, ook voor vezelcomposiettoepassingen.

Met vezelextractie uit lisdodde en brandnetel wordt inmiddels ook geëxperimenteerd, onder meer voor textiele toepassingen. Dit is vooralsnog kleinschalig, maar biedt juist daarom goede aanknopingspunten voor het kleinschalige landschap van Landschapspark de Merode en 'meekoppeling' met opgaven voor water- en landschapsbeheer.

Bufferzones en beschermingsstroken langs watergangen en natuurgebieden zijn kansrijke zoekgebieden, mits de regelgeving daar meer op toegesneden wordt. Lupine is nog niet gekend als vezelgewas en ondanks de positieve effecten op bodem en biodiversiteit is bredere toepassing hiervan in Landschapspark de Merode niet evident. Voor veevoer lijken eiwitgewassen als veldbonen hier geschikter, maar voor hoogwaardige voedselproductie liggen misschien wel kansen. Uit de discussies kwam een aantal overkoepelende thema's naar voren, die om verdere uitwerking vragen.

Schaalgrootte en diversiteit

Volgens sommigen zijn opschaling en specialisatie nodig om tot haalbare verdienmodellen te komen. Daarvoor lijken hoogproductieve gewassen als Pauwlonia en mammoetgras het meest kansrijk en daarvoor worden in Nederland al industriële verwerkingsketens opgezet.

In hoeverre opschaling en specialisatie mogelijk zijn zonder afbreuk te doen aan het 'regeneratieve landschap' is nog wel een vraag. In Landschapspark

de Merode zou ook ingezet kunnen worden op vergroting van de diversiteit aan gewassen. Dit past goed in het kleinschalige landschap en maakt het gebied ook weerbaarder tegen de effecten van klimaatverandering en marktschommelingen.

Wat de optimale verhouding is tussen schaalgrootte en diversiteit kan verschillen per deelgebied. Het noordelijk deel van het landschapspark is bijvoorbeeld grootschaliger dan het zuidelijk deel. Dit is altijd maatwerk. Een inzet op diversiteit vraagt wel om extra 'waardecreatie'. Hoogwaardige vezelcomposiettoepassingen bieden daarvoor wellicht goede mogelijkheden, maar dan zal tegelijkertijd ingezet moeten worden op regionale ketenontwikkeling.

“Een inzet op diversiteit vraagt wel om extra 'waardecreatie'. Hoogwaardige vezelcomposiettoepassingen bieden daarvoor wellicht goede mogelijkheden, maar dan zal tegelijkertijd ingezet moeten worden op regionale ketenontwikkeling.”

Dubbeldoelgebruik en meekoppeling

Dubbeldoelgebruik van vezelgewassen, opwaardering van organische reststromen en meekoppeling met andere doelen zoals bodemverbetering, waterberging en waterzuivering, creëren extra waarde en lijken een voorwaarde om tot een haalbaar verdienmodel te komen.

Daarvoor zijn diverse voorbeelden naar voren gekomen, die verder onderzoek verdienen, bijvoorbeeld 'dubbeldoelmachines' die meerdere typen vezelgewassen kunnen verwerken of hergebruik van rootwater als biostimulant.

Het helpt als er passende vergoedingen zijn voor ecosysteemdiensten, zoals beheerovereenkomsten, ecoregelingen en CO2-credits. Deze bieden vaak

geen langjarige zekerheid, maar kunnen helpen om de eerste onrendabele fase te overbruggen. In alle gevallen zullen de teelt en toepassing van vezelgewassen voor vezelcomposieten steeds goed afgewogen moeten worden tegen andere mogelijke teelten en toepassingen. Voor een dergelijke afweging is een goed overzicht nodig van het totale 'vezellandschap'.

Gebiedssamenwerking en ketenintegratie

Om niet alle risico bij de landbouwers neer te leggen, is meer zekerheid over de afname nodig. Daar ontbreekt het nu nog aan, zelfs bij hennep. Meer samenwerking in de keten is nodig, bijvoorbeeld via contractteelt of via gezamenlijke aanschaf en benutting van oogst- en verwerkingsmachines. Gedacht kan worden aan coöperatieve samenwerkingsvormen. Als voorbeeld wordt een zuivelcoöperatie genoemd die door eigen verwerking en vermarkting met 10% van de melk 50% van de inkomsten genereert. Met een 'vezelcoöperatie' zou een gezamenlijke installatie voor vezelextractie opgezet kunnen worden, want voor een individuele landbouwer zijn de kosten en de risico's daarvoor te hoog. Door samenwerking sta je ook sterker in de markt. Een ander genoemd voorbeeld is de ontwikkeling van een 'biomassahub' waar verschillende biomassastromen samenkomen en verwerkt worden, voor verschillende toepassingen. Met name voor compostering zijn hier elders al goede ervaringen mee en ILVO heeft hier veel kennis over. Met Kamp C is in ieder geval al een 'kennishub' voor biobased bouwen aanwezig, en terreinbeheerders zoeken naar betere afzet voor hun beheerstromen.

“Met een 'vezelcoöperatie' zou een gezamenlijke installatie voor vezelextractie opgezet kunnen worden, want voor een individuele landbouwer zijn de kosten en de risico's daarvoor te hoog. Door samenwerking sta je ook sterker in de markt.”

Doorkijk naar vervolg

Het onderzoek van Rewilding Materials loopt door tot begin 2028. Voornemen is om eind 2026 of begin 2027 een vervolgbijeenkomst te organiseren rond de ketenwerking, met ook maakbedrijven uit de regio erbij. Mede op basis van het lopende materiaalonderzoek zal daarbij de focus komen liggen op de meest kansrijke vezelgewassen en composiettoepassingen.

Gezocht wordt naar regionale ketens die passen bij het kleinschalige landschap en de bestaande bedrijvigheid in het gebied. Vooralsnog zal het binnen het onderzoek gaan om eerste experimenten en prototyping. Daarnaast wordt in samenwerking met RURANT en Kamp C gewerkt aan het opzetten van 'veldateliers' rond vezelketens, mede in het verlengde van de eerdere studie van RURANT en Universiteit Antwerpen over 'biobased boeren'.

Om de potentiële bijdrage van teelten en oogsten van vezelplanten aan de regeneratie van het landschap scherper te krijgen, zullen voor concrete deelgebieden voorbeeldontwerpen gemaakt worden, bij voorkeur in samenwerking met grondeigenaren en beheerders. Zaken die hierin aan de orde kunnen komen zijn de precieze inrichting en het beheer van bufferzones en beschermingsstroken in relatie tot de eisen van biodiversiteit, erfgoed, waterbeheer en regelgeving en vele andere factoren. Rewilding Materials is nog op zoek naar geschikte locaties en partners voor dergelijke voorbeeldontwerpen.

Pieter benadrukte dat de inspiratiesessie waardevolle inzichten heeft opgeleverd voor het vervolgonderzoek en voor mogelijke toekomstige samenwerkingen. Hij sprak de hoop uit dat Rewilding Materials een bijdrage kan leveren aan een bredere beweging richting de bio-economie in Landschapspark de Merode. Alle deelnemers werden bedankt voor hun verfrissende inbreng op deze warme dag en alle sprekers ontvingen een boek naar keuze.

